

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

Юрій Бідзіля Юрій БІДЗІЛЯ

« 30 » « Серпень » 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Освітня програма	Українська мова і література, Англійська мова і література
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» (Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія) для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітньої програми «Українська мова і література. Англійська мова і література».

Розробник: Пискач Ольга Дмитрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри української мови.

Протокол № 12 від 26 червня 2023 року

Завідувач кафедри

Наталія ВЕНЖИНОВИЧ

Схвалено науково-методичною комісією філологічного факультету.

Протокол № 8 від 29 червня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Василь ШАРКАНЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1-й	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	2-й	2-й
	Лекції	
	24 год.	10 год.
	Практичні (семінарські)	
	20 год.	4 год.
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: комбінований	Самостійна робота	
	46 год.	106 год.
	Індивідуальна робота	
	30 год.	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: теоретичне і практичне вивчення фонетичної системи сучасної української мови; формування умінь і навичок виконувати фонетичний, фонологічний, орфоепічний та орфографічний аналіз тексту; оволодіння фонетичними, орфоепічними та орфографічними нормами сучасної української літературної мови і усвідомлення тенденцій їх розвитку; формування уявлень щодо можливостей практичного застосування знань із фонетики і фонології у різних галузях діяльності.

Завдання:

- аналіз фонетичних, фонологічних, орфоепічних, графічних та орфографічних особливостей сучасної української літературної мови;
- з'ясування сутності модифікацій та історичних чергувань фонем;
- характеристика основних елементів інтонації (фразового наголосу, мелодики, пауз тощо);
- дослідження структури складу та наголосу;
- формування навичок фонетичного, фонологічного, орфоепічного та орфографічного аналізу;
- розвиток комунікативної компетенції професійного спілкування філолога.

Відповідно до освітньої програми «**Українська мова і література. Англійська мова і література**», вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- 1) здатність вирішувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, теорії та методики навчання й характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти (**ІК**);
- 2) здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (**ЗК 1**);
- 3) здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя (**ЗК 2**);
- 4) здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями (**ЗК 3**);
- 5) здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (**ЗК 5**);
- 6) здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (**ЗК 7**);
- 7) здатність до формування в здобувачів освіти ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків (**ФК 1**);
- 8) здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови і літератури, англійської мови і зарубіжної літератури, у практиці навчання української мови і літератури, англійської мови і зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти (**ПК 1**);
- 9) здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах (**ПК 2**);
- 10) здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах,

володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт (ПК 3);

- 11) здатність використовувати сучасні наукові методи філологічних досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний лінгвістичний, літературний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти згідно із сучасними вимогами та репрезентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом (ПК 8).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 6 «Вступ до мовознавства»

ОК 12 «Сучасна українська мова» (Лексикологія. Семасіологія. Фразеологія. Лексикографія)

ОК 24 «Латинська мова».

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова і література. Англійська мова і література» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
<i>Знає</i> основні історичні етапи розвитку предметної галузі.	РН 1
<i>Уміє оперувати</i> базовими категоріями та поняттями спеціальності.	РН 5
<i>Усвідомлює</i> цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.	РН 12
<i>Знає</i> сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови літератури, англійської мови і зарубіжної літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні та за її межами.	РН 13
<i>Пояснює</i> особливості розвитку української мови і літератури, англійської мови зарубіжної літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; <i>порівнює</i> мовні й літературні факти, явища, оригінальні твори англійською мовою й українські переклади англійськомовних художніх текстів, визначає їхні подібності й відмінності.	РН 14

<i>Володіє</i> комунікативною компетентністю з української, англійської мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), <i>здатний</i> удосконалити та підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.	PH 15
<i>Уміє</i> працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.	PH 17
<i>Володіє</i> основами професійної культури, <i>має здатність</i> створювати, редагувати та перекладати тексти фахового змісту українською та англійською мовами.	PH 19
<i>Використовує</i> гуманістичний потенціал української мови і літератури, англійської мови і зарубіжної літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.	PH 21
<i>Знає, розуміє і демонструє здатність реалізовувати</i> теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури, англійської мови і зарубіжної літератури для виконання освітньої програми в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	PH 22

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Сучасна українська мова»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знання основних історичних етапів розвитку фонетики і фонології української мови.	PH 1
Уміння вільно оперувати базовими категоріями та поняттями фонетики, фонології, орфоєпії, графіки та орфографії.	PH 5
Розуміння складних процесів формування фонетичної, графічної та орфографічної системи української мови, яка посідає гідне місце серед інших слов'янських мов; усвідомлення важливості її подальшого розвитку і збагачення тільки за умов незалежного, територіально цілісного та демократичного устрою України.	PH 12
Знати сучасні філологічні й дидактичні засади навчання фонетики української мови, фонетичні, орфоєпічні, графічні, орфографічні норми, особливості використання фонетичних одиниць у художньому контексті.	PH 13
Вміти розпізнавати й аналізувати комбінаторні та позиційні модифікації голосних приголосних фонем; володіти навичками фонетичної та фонематичної транскрипції; здійснювати членування мовленнєвого потоку та аналізувати його сегменти; пояснювати зумовленість різних типів історичних чергувань голосних приголосних фонем; виконувати фонетичний, орфоєпічний та орфографічний аналізи.	PH 14

Володіння фонетичною компетентністю з української мови, здатність удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень в українському та міжнародному контексті.	PH 15
Уміти користуватися різними типами лінгвістичних (філологічних) словників на паперових та електронних носіях; активно використовувати у практичній діяльності онлайн-версії лінгвістичних словників із метою аналізу важливих питань фонетики і фонології.	PH 17
Володіння основами професійної культури вчителя української мови, здатність створювати, редагувати й перекладати лінгвістичні тексти українською та англійською мовами.	PH 19
Здатність використовувати гуманістичний потенціал української мови для формування духовного світу учнів повної загальної середньої та фахової передвищої освіти.	PH 21
Знати, розуміти і демонструвати здатність реалізовувати теоретичні й методичні засади навчання фонетики, орфоєпії, графіки й орфографії української мови для виконання освітньої програми в закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти.	PH 22

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

7

Засобами оцінювання навчання з навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» є:

- поточний контроль під час вивчення навчальної дисципліни, який проходить в індивідуальній, груповій, фронтальній формі. Методи поточного контролю: усний, письмовий, практичний, комп'ютерний і самоконтроль;
- метод підсумкового контролю – іспит, який проводиться в комбінованій формі (усне опитування, тести, письмове завдання). Поточний контроль знань та умінь студентів із навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» охоплює проведення двох модульних контрольних робіт та підсумкового контролю у формі комбінованого іспиту.

Методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- словесні методи навчання: розповідь, бесіда, лекція; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: вправи, анкетування тощо);
- за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні);
- за ступенем самостійності мислення студентів при засвоєнні знань (репродуктивні, пошукові, дослідницькі) та ін.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми *поточного контролю*: усні відповіді, тестування на Moodle та письмові домашні, самостійні роботи на практичних заняттях.

Форма *модульного контролю*: підсумковий тематичний контроль через виконання модульної контрольної роботи; проміжний атестаційний контроль, поточний контроль за виконанням індивідуальних робіт, винесених для самостійного опрацювання.

Форма *підсумкового семестрового контролю*: іспит (комбінована форма) із теоретичними питаннями, письмовим завданням і тестами. Може бути виставлений за результатами балів, набраних студентом при поточному контролі на практичних заняттях, тематичному контролі, самостійної, індивідуальної роботи й підсумкової модульної контрольної роботи. Сума балів обраховується в межах 100.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне тестування та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	5	10	15		

T1, T2 ... – теми модулів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне тестування та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	50	100
2	10	4	10	6	6	6	2	2	2		

T1, T2 ... T12 – теми модулів.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	30	5	30

Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	2	10	2	10
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	2	10	2	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Зразок модульної контрольної роботи № 1

1. Колоквіум (усне опитування теоретичних питань 1 мод.) – 10 балів.
2. Запишіть подане речення фонетичною і фонематичною транскрипцією, зробіть фонетичний аналіз підкресленого слова: *Долаєш городьбу, вже ти на кам'янистій стежці, яка рушником простелена між бузини, гаптованої гронами недоспілих ягід, уже за бузиною – горішина й терен куцаться, уже глід і калина тут хороводять, уже дикі черешні і дикі яблуні, й чим тут тільки не пахне!* (С. Гуцало) – 10 балів.
3. 30 тестів 1, 2 і 3 рівня на Moodle (30 балів). У тестах подано теоретичні та практичні питання курсу. Тестування здійснюється на сайті електронного навчання УжНУ: <https://moodle.uzhnu.edu.ua/>

Зразок модульної контрольної роботи № 2

1. Колоквіум (усне опитування теоретичних питань 2 мод.) – 10 балів.
2. У поданих реченнях знайдіть випадки наявних або можливих фонетично не зумовлених (історичних) чергувань голосних і приголосних у сучасній українській мові (з історичними коментарями), навівши паралельні форми цих слів або похідних, які свідчать про наявність чергування. Поясніть. 1. *Шибки вікон злегка червоніли відблисками далеких заграв* (О. Гончар). 2. *Твого життя ніхто не відбере, коли воно доручене народу* (В.Симоненко). 3. *Ще зовсім недавно, де не йшла вона, людські очі, немов здивовані зорі, осявали її* (М.Стельмах) – 10 балів.
3. 30 тестів 1, 2 і 3 на Moodle (30 балів). У тестах подано теоретичні та практичні питання курсу.

Оцінка	Критерії оцінювання модульної контрольної роботи
--------	--

<p>«Відмінно» (A)</p>	<p>Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовує обов'язкову та додаткову літературу, вільно володіє науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.</p>
<p>«Добре» (B, C)</p>	<p>Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовує при цьому обов'язкову літературу, володіє науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань він демонструє не достатню глибину матеріалу та аргументації, допускає при цьому деякі незначні помилки.</p>
<p>«Задовільно» (D, E)</p>	<p>Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який відтворює певну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, але не здатний до глибокого, всебічного аналізу обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає певні помилки.</p>
<p>«Незадовільно» (FX, F)</p>	<p>Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни або ж зовсім не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.</p>

За результатами контролю знань студентів дозволяється виставлення екзаменаційної оцінки (без підсумкового іспиту) – «відмінно», «добре» та «задовільно». Студент має право підвищити оцінку, складаючи іспит.

Критерії оцінювання курсової роботи (проєкту)

Відповідно до освітньої програми **«Українська мова і література. Англійська мова і література»** з дисципліни **«Сучасна українська мова»** передбачено написання курсової роботи.

Під час оцінювання враховуються: дотримання вимог до написання курсових робіт, якість самого наукового дослідження, уміння аргументовано захистити сформульовані положення та висновки.

Критерії оцінювання враховують:

- 1) актуальність обраної теми та ступінь її реалізації;
- 2) чіткість формулювання мети і завдань дослідження;
- 3) повноту охоплення літературних джерел та їх критичного огляду;
- 4) творчий підхід до написання курсової роботи та самостійність викладу матеріалу;
- 5) якість та ґрунтовність наукового, теоретичного, методологічного та практичного аналізу визначеної проблеми;
- 6) логічність та аргументованість отриманих результатів;
- 7) дотримання вимог до оформлення структурних частин курсової роботи;
- 8) змістовність та логічність доповіді студента під час захисту про основні результати дослідження;

9) правильність і чіткість відповідей на запитання членів комісії та осіб, присутніх на захисті.

Оцінка **«відмінно» (90–100 балів)** ставиться студентам за умови повного розкриття теми і мети дослідження, дотримання всіх вимог до виконання й оформлення курсової роботи, наявності в ній елементів самостійного наукового аналізу, чіткого формулювання результатів дослідження і логічних висновків, які розкривають поставлені завдання, творчого підходу до висвітлення досліджуваної проблеми, дотримання акуратності в оформленні курсової роботи. Доповідь студента на захисті логічна і змістовна, відображає зміст курсової роботи, проголошена вільно, відповіді на запитання правильні і логічно аргументовані.

Оцінка **«добре» (74–89 балів)** виставляється студенту, тема роботи якого розкрита, але трапляються незначні недоліки в оформленні теоретичної чи практичної частини дослідження, поверхово зроблений аналіз літературних джерел, недостатньо вдало сформульовані результати дослідження й висновки, робота загалом оформлена згідно з чинними вимогами, проте містить окремі несистематичні помилки та стилістичні огріхи. Доповідь на захисті логічна, але відображає не всі змістові акценти курсової роботи, відповіді на запитання правильні і стислі.

Оцінку **«задовільно» (60–73 бали)** студент отримує, якщо недостатньо розкрита тема роботи, її зміст не відповідає цілком меті дослідження, здійснено поверховий аналіз теоретичних засад дослідження, наявний недостатній обсяг фактичного матеріалу, розділи мають реферативний характер, не містять аналізу літературних джерел та елементів наукового дослідження, висновки сформульовані з надмірною узагальненістю, неправильне оформлення курсової роботи. Доповідь на захисті прочитана за текстом, не всі відповіді на запитання правильні і повні.

Оцінку **«незадовільно» (0–59 балів)** ставлять студенту в тому випадку, коли не розкрита тема дослідження, мета і зміст роботи погано пов'язані між собою, відсутній аналіз літературних джерел, переважає описовість і реферативність матеріалу, виконання дослідження має випадковий, несистемний характер, висновки не видаються достовірними, трапляються суттєві огріхи в оформленні курсової роботи. Доповідь на захисті прочитана, відповіді на запитання комісії неточні або неповні.

Детальні вимоги до курсової роботи з сучасної української мови представлено в праці:

Курсова робота з сучасної української мови та методики викладання української мови: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітніх програм «Українська мова і література. Зарубіжна література», «Українська мова і література. Англійська мова і література» / Уклад: Вегеш А.І., Лавер О.В., Філак І.Я. Ужгород, 2023. 41 с.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий семестровий контроль із дисципліни проводиться у формі екзамену (письмово-усний) із такими видами завдань: 2 теоретичні питання (40 балів), 1 практичне завдання (20 балів), 20 тестів (40 балів).

Зразок екзаменаційного білета:

1. Причини і наслідки історичного чергування /о/ та /е/ з /і/ (20 балів).
2. Літературна вимова зубних, свистячих та шиплячих звуків (20 балів).

3. Запишіть подане речення фонетичною і фонематичною транскрипцією і зробіть фонетичний аналіз підкресленого слова: *До кипариса магнолія пишня чолом заквітчанним ніжно схилилася* (Леся Українка) (20 балів).
4. 20 тестів (40 балів). У тестах подано теоретичні та практичні питання курсу.

Студент може отримати загальну кількість 100 балів. Вони досягаються шляхом сумування результатів оцінок за всі види робіт. Отримані бали переводяться також в оцінку за чотирибальною національною шкалою. «Відмінно» отримує студент за відмінне виконання роботи та відповіді без істотних помилок та огріхів (90–100 балів). «Добре» студент отримує, якщо робота виконана правильно, але в ній допущено незначні помилки, що істотно не впливають на результат оцінювання (74–89 балів). «Задовільно» отримує студент, якщо робота виконана не в повному обсязі, допущено певну кількість помилок та неточностей, відсутні висновки за виконаними розрахунками (60–73 бали). «Незадовільно» отримує студент у разі допущення великої кількості помилок (менше 60 балів), що потребує додаткового опрацювання навчального матеріалу для отримання позитивної оцінки.

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C	Добре		74-81
D	Задовільно		64-73
E	Задовільно		60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F	Незадовільно		0-34

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Основні поняття фонетики і фонології. Звукові зміни

Тема 1. Фонетика як наука та її предмет.

Зв'язок фонетики з іншими розділами мови. Субординація фонетичних одиниць (фраза, синтагма, такт (фонетичне слово), енклітики і проклітики). Аспекти вивчення мовних звуків. Анатомо-фізіологічні передумови творення мовних звуків. Артикуляція. Будова мовленнєвого апарату. Акустичні властивості мовних звуків. Психологія сприйняття мовних звуків. Емоціографія. Звуковий символізм. Звукопис. Фоностилістика. Загальна характеристика мовних звуків. Предмет фонетики в закладах середньої освіти.

Тема 2. Фонологія як наука та її предмет. Лінгвістичний аспект вивчення мовних звуків. Поняття фонем. Звук і фонема. Функції фонем. Принципи виділення фонем.

Дистрибуція. Інваріант. Алофон. Різновиди алофонів фонем сучасної української літературної мови (основний, комбінаторний, позиційний, факультативний). Транскрипція та її види (фонетична і фонематична).

Тема 3. Голосні фонем та принципи їх виділення. Розвиток наукових поглядів на кількісний і якісний склад голосних фонем сучасної української літературної мови. Фонологічні особливості голосних та їх артикуляція. Еволюція системи вокалізму сучасної української літературної мови. Класифікація голосних фонем і їх звукових виявів.

Тема 4. Приголосні фонем та принципи їх виділення. Розвиток наукових поглядів на кількісний і якісний склад приголосних фонем сучасної української літературної мови. Еволюція системи консонантизму сучасної української літературної мови. Дискусійні моменти класифікації приголосних фонем сучасної української літературної мови. Класифікація приголосних фонем за місцем творення (за активним мовним органом), за способом творення, за участю голосу і шуму, за твердістю – м'якістю, за акустичним враженням, за пасивним мовним органом. Класифікація приголосних звуків у шкільній лінгводидактиці (стандартний і профільний рівень).

Тема 5. Звукові зміни. Позиційні зміни звуків. Редукція голосних. Гармонійна асиміляція. Комбінаторні зміни звуків. Акомодация голосних і приголосних. Асиміляція та її типи (регресивна – прогресивна; за місцем і способом творення; за м'якістю; за дзвінкістю – глухістю). Дисиміляція та її типи. Епентеза, гаплогія, метатеза. Дієреза (спрощення в групах приголосних). Висвітлення уподібнень приголосних звуків у шкільній лінгводидактиці.

Модуль 2. Чергування. Наголос. Інтонія. Орфоепія. Графіка. Орфографія

Тема 6. Чергування звуків і фонем. Фонетичні (живі) та історичні чергування фонем. Живі (фонетичні) чергування приголосних за дзвінкістю – глухістю, за твердістю – м'якістю. Поняття милозвучності (евфонії) та немилосвучності (какофонії) в мові. Зіання. Чергування /y/ з /ÿ/, /i/ з /ï/ як засіб милозвучності української мови.

Тема 7. Історичні чергування. Найдавніші та новіші історичні чергування голосних. Чергування /o/ та /e/ з /i/. Чергування /e/ з /o/ після шиплячих та /й/. Історичне чергування фонем /o/ та /e/ з фонемним нулем. Звукосполуки /ри/, /ли/ – /ро/, /ло/. Історичні чергування приголосних фонем. Типи, загальна характеристика. Чергування глоткового /г/ і задньоязикових /к/, /х/ із шиплячими /ж, /ч/, /ш/. Чергування /г/, /к/, /х/ із /з', /ц', /с'. Історичні чергування приголосних фонем як наслідок впливу /й/. Історичні чергування приголосних на морфемному шві при формотворенні та словотворенні. Чергування голосних і приголосних звуків у шкільній лінгводидактиці.

Тема 8. Акцентологія. Поняття словесного наголосу. Його характер. Акцентуаційна норма. Нормалізація українського літературного наголошення. Особливості наголошування слів деяких частин мови. Слова, наголошення яких пов'язане з їх семантикою. Слова з подвійним наголошуванням у сучасній українській літературній мові. Словники наголосів. Особливості висвітлення акцентології в шкільній лінгводидактиці.

Тема 9. Склад як частина фразового такту. Теорії складу. Типи складів. Український фонетичний складоподіл. Орфографічний складоподіл. Склад у шкільній лінгводидактиці.

Тема 10. Інтонологія. Інтонія та її складові елементи (фразовий наголос, паузи, ритміка, мелодика, тембр і темп). Фразовий наголос та його різновиди (наголос акцентної групи, синтагматичний, логічний та емпатичний наголоси). Синтагматичний наголос. Наголос акцентної групи. Емпатичний наголос. Паузи. Види пауз. Співвідношення пауз і розділових знаків. Логічні паузи. Поняття мелодики української мови. Основні типи мелодики. Функції мелодики. Елементи інтонації в шкільній лінгводидактиці.

Тема 11. Орфоепія як розділ мовознавства. Зв'язок орфоєпії з іншими розділами мовознавства. Орфоєпічні норми та їх суспільне значення. Становлення орфоєпічних норм української мови. Типи орфоєпічних помилок (фонетичні і фонологічні). Основні причини орфоєпічних помилок. Орфоєпія в шкільній лінгводидактиці.

Тема 12. Основні риси української літературної вимови. Вимова ненаголошених голосних. Літературна вимова дзвінких і глухих приголосних. Літературна вимова твердих і м'яких приголосних. Літературна вимова звукосполучень та буквосполучень. Вимова слів іншомовного походження. Орфоєпічний словник, його характеристика.

Тема 13. Графіка української мови, її зв'язок із фонетикою, фонологією та орфографією. Система буквених і небуквених позначок в українській мові. Алфавіт. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови. Принципи української графіки. Становлення українського письма. Виникнення різних видів письма. Типи стародавнього українського письма. Формування української графіки.

Тема 14. Українська орфографія. Орфографія як система загальноприйнятих правил написання. Поняття орфограми. Принципи українського правопису: фонетичний, морфологічний, диференційний (смысловий), історичний (традиційний). Становлення орфографічної системи української мови. Розвиток орфографії української мови в ХХ ст. Правописні проблеми початку ХХІ ст. Новий український правопис 2019 р.

Тема 15. Найважливіші правила українського правопису. Подвоєння букв. Подовжені приголосні звуки. Подвоєння літер в українських та іншомовних словах. Вживання апострофа в українських та іншомовних словах. Вживання м'якого знака в українських та іншомовних словах. Позначення на письмі змін приголосних при формотворенні та словотворенні. Правопис слів іншомовного походження (написання **и, і**). Орфографічні словники. Місце орфографії в шкільній лінгводидактиці.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	усьог о	у тому числі			і.р.	усього	у тому числі		
л		п	с.р.	л			п	с.р.	
Модуль 1. Основні поняття фонетики і фонології. Звукові зміни									
Тема 1. Фонетика як наука та її предмет. Сучасні підходи, принципи в навчанні фонетики. Фонетика в	8	2	2	4		12	1	1	10
Тема 2. Фонологія як наука та її предмет.	8	2	2	4		11	1		10
Тема 3. Голосні фонемі та принципи їх виділення.	6	1	1	4		11	1		10

Тема 4. Приголосні фонemi та принципи їх виділення. Класифікація приголосних звуків у вищій і середній	6	1	1	4		11	1		10
Тема 5. Звукові зміни. Аналіз уподібнень приголосних звуків у шкільній лінгводидактиці.	14	6	4	4		16	1	1	14
Разом модулем 1	42	12	10	20		61	5	2	54
Модуль 2. Чергування. Наголос. Інтонація. Орфоепія. Графіка. Орфографія									
Тема 6. Чергування звуків і фонем.	6	2	2	2		4			4
Тема 7. Історичні чергування та їх місце в шкільній лінгводидактиці.	8	4	2	2		8	2	2	4
Тема 8. Акцентологія та вивчення її в школі.	6	2	2	2		4	-	-	4
Тема 9. Склад як частина фразового такту та його місце в шкільній лінгводидактиці.	5	2	1	2		5	1	-	4
Тема 10. Інтонація та її складові елементи у вищій і середній школі.	5	2	1	2		4			4
Тема 11. Орфоепія як розділ мовознавства про норми літературної вимови та особливості його викладання в середній школі.	3	-	1	2		4	-	-	4
Тема 12. Основні риси української літературної вимови.	3	-	1	2		6	2	-	4
Тема 13. Графіка української мови.	2	-	-	2		8	-	-	8
Тема 14. Українська орфографія у вищій і середній школі.	2	-	-	2		6	-	-	6
Тема 15. Найважливіші правила українського правопису.	8	-	-	8		10	-	-	10
Разом за модулем 2	48	12	10	26		59	5	2	52
Індивідуальна робота	30				30				
Усього годин за курс	120	24	20	46	30	120	10	4	106

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
1	Фонетика як наука та її предмет. Сучасні підходи, принципи навчання фонетики. Фонетика в середній школі.	2	1
2	Фонологія як наука та її предмет.	2	-
3	Голосні фонем та принципи їх виділення.	1	-
4	Приголосні фонем та принципи їх виділення. Класифікація приголосних звуків у вищій і середній школі.	1	-
5	Звукові зміни. Аналіз уподібнень приголосних звуків у шкільній лінгводидактиці.	4	1
6	Чергування звуків і фонем.	2	-
7	Історичні чергування та їх місце в шкільній лінгводидактиці.	2	2
8	Акцентологія та вивчення її в школі.	2	-
9	Склад як частина фразового такту та його місце в шкільній лінгводидактиці.	1	-
10	Інтонія та її складові елементи у вищій і середній школі	1	-
11	Орфоепія як розділ мовознавства про норми літературної вимови та особливості його викладання в середній школі.	1	-
12	Основні риси української літературної вимови.	1	-
13	Графіка української мови.	-	-
14	Українська орфографія у вищій і середній школі.	-	-
15	Найважливіші правила українського правопису.	-	-
	Разом	20	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заочна)
1	Теоретичні основи фонетики української мови.	4	8
2	Аспекти вивчення мовних звуків (акустичний, фізіологічний, соціальний, перцептивний).	4	8

3	Анатомо-фізіологічні передумови творення мовних звуків Артикуляція. Фази артикуляції. Коартикуляція.	2	8
4	Будова мовленнєвого апарату. Активні і пасивні органи мовлення.	4	8
5	Емоціографія. Звуковий символізм. Звукопис. Фоностилістика.	4	8
6	Розвиток наукових поглядів на кількісний і якісний склад голосних і приголосних фонем сучасної української літературної мови.	4	10
7	Еволюція системи вокалізму і консонантизму сучасної української літературної мови.	4	8
8	Дискусійні моменти класифікації голосних і приголосних фонем сучасної української літературної мови.	4	8
9	Графіка української мови, її зв'язок з фонетикою, фонологією та орфографією. Система буквених і небуквених позначок українській мові. Алфавіт. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови. Принципи української графіки. Становлення українського письма. Виникнення різних видів письма. Типи стародавнього українського письма. Формування української графіки.	4	10
10	Українська орфографія. Орфографія як система загальноприйнятих правил написання. Поняття орфограми. Принципи українського правопису: фонетичний, морфологічний, диференційний (смісловий), історичний (традиційний). Становлення орфографічної системи української мови. Розвиток орфографії української мови в XX ст. Правописні проблеми початку XXI ст. Орфографічні словники.	6	10
11	Подвоєння букв. Подовжені приголосні звуки. Подвоєння літер в українських та іншомовних словах.	2	4
12	Правила вживання апострофа і м'якого знака в українських та іншомовних словах.	2	6
13	Позначення на письмі змін приголосних при формотворенні та словотворенні.	2	4
14	Правопис слів іншомовного походження (написання и, і).	2	6
	Разом	46	106

6.5. Індивідуальні завдання

До індивідуальної роботи в процесі вивчення навчальної дисципліни належать курсові роботи.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Вивчення синтаксичних функцій фразеологізмів професійно-виробничої сфери на інтегрованих уроках української мови.
2. Використання інноваційних технологій формування та розвитку критичного мислення на уроках української мови.
3. Використання інтерактивних методів на уроках української мови.
4. Використання інтерактивних технологій навчання української мови в середній школі.
5. Використання Інтернет-технологій на уроках та в позакласній роботі з української мови.
6. Використання мемів-аналогій на уроках української мови.
7. Відтворення зовнішнього вигляду людини у фразеологізмах української мови (на матеріалі...).
8. Граматичні засоби стилістики в шкільному курсі української мови.
9. Дискусійні питання класифікації фонем в українській лінгвістиці.
10. Діалектна лексика в закарпатському фольклорі (на матеріалі збірок українських закарпатських пісень).
11. Діалектна лексика в закарпатському фольклорі (на матеріалі збірок українських закарпатських колядок).
12. Діалектна лексика в українських закарпатських казках.
13. Діалектна лексика як дидактичний матеріал на уроках української мови.
14. Елементи нестандартності на уроках української мови як засіб розвитку стійкого пізнавального інтересу.
15. Засоби звукового увиразнення поетичного мовлення Христини Керити.
16. Засоби передачі чужого мовлення в сучасній українській мові (на матеріалі художнього твору).
17. Застаріла лексика в романі «Посол Урус-Шайтана» / «Чорний вершник» Володимира Малика.
18. Застосування тестових технологій на уроках української мови.
19. Інтерактивні вправи зі стилістики як ефективний спосіб формування комунікативної компетентності
20. Календарно-обрядова лексика в говірці села... (на матеріалі власних записів).
21. Квест як одна з інноваційних форм проведення уроків української мови.
22. Кольористична лексика в художніх текстах І.Чендея (на матеріалі збірки «Калина під снігом»).
23. Компетентісний підхід до навчання в шкільному курсі української мови
24. Лексика весільного обряду в говірці села... (на матеріалі власних записів).
25. Лексика, пов'язана з людиною та її рисами, в говірці с. ... району (на матеріалі власних записів).
26. Лексикографічна компетентність сучасного учня-старшокласника.
27. Лексичні засоби стилістики в шкільному курсі української мови.
28. Лексичні неологізми сучасної української мови.
29. Лінгвістичний аналіз імен (на матеріалі антропонімів села (міста)...).
30. Лінгвістичний аналіз прізвищ (на матеріалі антропонімів села (міста)...).
31. Лінгвістичні ігри на уроках української мови.
32. Літературно-художня антропонімія як дидактичний матеріал для укладання творчих учнівських завдань. Ономастичний простір художнього твору і методика розвитку творчих здібностей учнів.

33. Метод графічної систематизації (хмари слів) на уроках української мови.
34. Методичні особливості проведення занять на основі використання цифрових технологій.
35. Мова як засіб національної ідентичності: методика формування національного світогляду в загальноосвітніх навчальних закладах.
36. Мовна особистість учителя в соціокультурній парадигмі ХХІ ст.
37. Мовні тренінгові технології як одна з форм розвитку нестандартного мислення учнів.
38. Мовотворчість письменників як дидактичний матеріал на уроках розвитку зв'язного мовлення та для моделювання наскрізної лінії «Громадянська відповідальність».
39. Морфологія української мови в аспекті сучасних лінгвістичних концепцій.
40. Неологізація лексики української мови (на матеріалі інтернет-видань).
41. Нестандартні уроки з української мови при вивченні морфології.
42. Нормативність культури мовлення в учнівських науково-дослідницьких роботах з української мови
43. Обрядові фразеологізми Закарпаття крізь призму етнічної культури (на матеріалі...).
44. Орфографічна компетентність сучасного вчителя та учня (компетентісні завдання).
45. Особливості засвоєння морфологічних норм української мови в сучасній школі: лінгводидактичний аспект.
46. Педагогічна майстерність учителя-словесника в контексті Нової української школи.
47. Позакласна робота з української мови на сучасному етапі розвитку національної школи.
48. Походження української мови як основний/ключовий компонент навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів України.
49. Проблемно-пошукове вивчення лексики української мови в школах нового типу.
50. Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови.
51. Специфіка літературно-художніх антропонімів І. Чендея, Р. Іваничука, П. Загребельного, Л. Костенко, Ю. Мушкетика, В. Яворівського та ін. (на вибір).
52. Специфічна лексика села... (на матеріалі власних записів).
53. Стилістичний синтаксис у шкільному курсі української мови.
54. Стимулюючо-пошукове вивчення ономастичного простору рідного краю на уроках української мови.
55. Сучасний урок української мови в умовах компетентісного навчання.
56. Творчі роботи на уроках української мови.
57. Типологія текстів у сучасних підручниках з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів.
58. Український ігровий фольклор та його вплив на формування мовної особистості української мови.
59. Урок української мови: сучасні підходи та технології в ситуаціях диглосії та білінгвізму.
60. Уроки вивчення лексики: ознайомлення з військовою лексикою учнів (на матеріалі сучасних романів про війну).
61. Формування в учнів громадянської компетентності на уроках української мови.
62. Формування громадянської відповідальності /патріотизму учнів на уроках
63. Формування ключових компетентностей учнів на уроках української мови засобами медіатехнологій.
64. Формування комунікативних умінь учнів на уроках української мови у процесі вивчення частин мови.
65. Фраземіка роману ... (на матеріалі творчості сучасного автора)
66. Функційно-стилістичний потенціал та новаторство літературно-художніх антропонімів у новітніх постмодерністських прозових творах (Ю. Андрухович, Ю. Винничук, М. Гримич,

Л. Дереш, М. Дочинець, С. Жадан, В. Кожелянко, А. Кокотюха, В. Лис, М. Матіос, І. Роздобудько, В. Шкляр, О. Ульяненко та ін.) (на вибір).

67. Хронологічно маркована лексика в новелах М. Дочинця (на матеріалі збірки «Карби і скарби»).

68. Шляхи збагачення усного і писемного мовлення учнів українською фразеологією.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: офісні додатки, електронне навчання в середовищі Moodle (<https://moodle.uzhnu.edu.ua/>), Google Meet.

Обладнання: персональний комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивна дошка.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 368 с.
2. Курсова робота з сучасної української мови та методики викладання української мови: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітніх програм «Українська мова і література. Зарубіжна література», «Українська мова і література. Англійська мова і література» / Уклад: Вегеш А.І., Лавер О.В., Філак І.Я. Ужгород, 2023. 41 с.
3. Кюнцлі Р.В., Пискач О.Д. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія: курс лекцій і практичних завдань. Львів, 2010. 300 с.
4. Пискач О.Д., Гоца Е.Д. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Ужгород, 2022. 116 с.
5. Пискач О. Д. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія: навчально-методичний посібник. Ужгород, 2023. 100 с.
6. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Берковець та ін.; за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 340 с.
7. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський (співголова), О.О. Тараненко (співголова), М.П. Зяблюк та ін. [2-ге вид., випр. і доп.] Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с.
8. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 390 с.

Допоміжна література

9. Асіїв Л., Пілецький В. Фонетика і фонологія української мови: зб. практичних, тестових і контрольних завдань. Львів, 2015. 360 с.
10. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонація як засіб мовної комунікації. Київ: Наук. думка, 1980. 243 с.
11. Багмут А.Й. Інтонація спонтанного мовлення. Київ: Наук. думка, 1985. 216 с.
12. Багмут А.Й. Семантика і інтонація в українській мові. Київ: Наук. думка, 1980. 168 с.

13. Бакум З., Бойко Л. Елементи фоностилістики на уроках словесності. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 2. С.2–4.
14. Бакум З.П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. 338 с.
15. Бас-Кононенко О.В. Вимовні норми як мірило милозвучності української мови (на матеріалі орфоепічних словників). *Українська мова*. 2019. № 1. С. 103–114.
16. Борисюк І.В. Інтонація українського питального речення. Київ: Наук. думка, 1975. 128 с.
17. Борисюк І.В. Форми і функції інтонації українського спонтанного мовлення. Київ: Наук. думка, 1990. 200 с.
18. Брахнов В.М. Явища асиміляції в консонантизмі української мови. Київ: Наук. думка, 1970. 102 с.
19. Бровченко Т.О. Словесний наголос в сучасній українській мові (експериментальне дослідження). Київ: Наук. думка, 1969. 188 с.
20. Винницький В. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів: Біблос, 2002. 578 с.
21. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. Київ: Рад. школа, 1984. 160 с.
22. Вовк П.С. Теорія центрів і периферії фонологічної та акцентологічної систем. Київ: ІЗМН, 1997. 164 с.
23. Ворон А.А., Солопенко В.А. Українська мова. Профільний рівень: підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 288 с.
24. Глазкова Г.О. Система вправ у формуванні фоностилістичних умінь і навичок учнів профільних класів. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2011. Вип. 6. С. 698–702.
25. Головащук С.І. Словник наголосів. Київ: Наук. думка, 2003. 320 с.
26. Гуйванюк Н.В., Кардащук О.В., Кульбабська О.В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005. 304 с.
27. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/fd3/0bc/602fd30bccb01131290234.pdf>.
28. Дорошенко С.І. Загальне мовознавство: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
29. Дудик П.С., Литовченко В.М. Сучасна українська мова: Завдання і вправи: навчальний посібник. Київ: Академія, 2007. 264 с.
30. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Київ: Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
31. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
32. Заболотний О.В., Заболотний В.В. Українська мова. 5 кл.: підруч. для 5-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2022. 240 с.
33. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П.Ю. Сауха. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
34. Історія української мови: Фонетика / М.А. Жовтобрюх, В.М. Русанівський, В.Г. Скляренко. Київ: Наук. думка, 1979. 367 с.
35. Іщенко О.С. Голосні звуки української мови залежно від темпу мовлення. Київ: Інститут української мови НАН України, 2012. 220 с.
36. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: підручник. Київ: Академія, 2006. 336 с.
37. Карпенко Ю.О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови. Одеса: Чорномор'я, 1996. 143 с.
38. Козачук Г.О. Українська мова. Практикум. Київ: Вища школа, 2008. 410 с.

39. Комарова З.І. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика і фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія: збірник вправ і завдань для студ.-філол. вищих навч. закладів: навч. посібник. Умань: ПП Жовтий О.О., 2016. 129 с.
40. Костюк А.В., Гороф'янюк І. В. Інтерактивний курс фонетики. Частина І: навч. посіб. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2011. 280 с.
41. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2004. 368 с.
42. Лінгвістичний аналіз: методичні розробки для студентів українського відділення філологічного факультету / укл.: Г.І. Вовченко, А.М. Галас, О.Д. Пискач, Т.М. Розумик, І.В. Сабадош. Ужгород, 2012. 31 с.
43. Лінгвістичний аналіз: Практикум: навчальний посібник / за ред. Г.Р. Передрій. Київ: Академія, 2005. 256 с.
44. Наконечна Л.Б. Сучасна українська мова: Фонетика. Орфоєпія. Морфонологія. Графіка. Орфографія: посібник. видання 2-е, доповнене і перероблене. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 108 с.
45. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
46. Орфоєпічний словник української мови: В 2 т. / уклад.: М.М. Пешак та ін. Київ: Довіра, 2001–2003. Т. I. 955 с.; Т. II. 918 с.
47. Паночко М. Словник слів з літерою г. Львів: Кальварія, 1999. 46 с.
48. Перебийніс В.С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови. Київ: Наук. думка, 1970. 272 с.
49. Пискач О.Д., Гоца Е.Д. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія: практикум для студентів І курсу українського відділення філологічного факультету. Ужгород, 2016. 100 с.
50. Пискач О., Лавер О. Орфоєпічний практикум: методичні розробки до практичних занять для студентів ІІ курсу філологічного факультету, спеціальність «Українська мова та література». Ужгород, 2015. 55 с.
51. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Київ: Наук. думка, 1993. 200 с.
52. Погрібний М. І. Орфоєпічний словник. Київ: Рад школа, 1984. 629 с.
53. Пономарів О. Фонема г та ґ. Словник і коментар. Київ: Просвіта, 1997. 35 с.
54. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М.І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
55. Симоненкова Л.М. Вивчення фонетики і морфології в умовах місцевих говорів. Київ: Рад. школа, 1981. 134 с.
56. Скляренко В.Г. Історія акцентуації іменників середнього роду української мови. Київ: Наук. думка, 1979. 111 с.
57. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / за заг. ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1969. 436 с.
58. Сучасна українська літературна мова: збірник вправ: навч. посібник / М.Я. Плющ, О.І. Леута, Н.П. Гальона. Київ: Вища школа, 1995. 284 с.
59. Сучасна українська літературна мова: підручник / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; за ред. А.П. Грищенка. [3-є вид., перероб. і допов.]. Київ: Вища школа, 2002. 439 с.
60. Сучасна українська літературна мова: підручник / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.; за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2001. 430 с.
61. Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка: Практикум: навчальний посібник / за ред. М.М. Фашенко. Київ: Академія, 2010. 176 с.

62. Сучасна українська мова: підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; за ред. О.Д. Пономарева. [2-ге вид., перероб.] Київ: Либідь, 2001. 400 с.
63. Тоцька Н.І. Голосні фонемі сучасної української літературної мови. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1973. 193 с.
64. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія. Київ: Вища школа, 1981. 183 с.
65. Українська літературна вимова і наголос: Словник-довідник / за ред. М.А. Жовтобрюха. Київ: Наук. думка, 1973. 724 с.
66. Українська мова: програма для загальноосвітніх навчальних закладів: 5–9 класи. Київ, 2017. 93 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.
67. Українська мова: програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання: 10–11 класи (рівень стандарту). Київ, 2017. 42 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.
68. Українська мова: програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: філологічний напрям, профіль – українська філологія: 10–11 класи. Київ, 2017. 84 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.
69. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. Харків: Акта, 2002. 1054 с.
70. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс. Київ: Вища школа, 2007. 823 с.
71. Ющук І.П. Українська мова. Київ: Либідь, 2005. 640 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

72. Вебсайт ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Електронні версії підручників. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>.
73. Вебсайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua>.
74. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
75. Електронний граматичний словник української літературної мови (словозміна). URL: <http://www.mova.info/grmasl.aspx>.
76. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>.
77. Путівник реформою НУШ: усе, що потрібно знати вчителю. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/gotovi-vprovadzhuvaty-nush-putivnyk-dlya-vchyteliv/>
78. Сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ». URL: <https://e-learn.uzhnu.edu.ua/login/index.php>.
79. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
80. Словник української мови: В 11-ти томах. URL: <https://sum.in.ua/s>.
81. Словник української мови: У 20-ти томах. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=24&page=0>.
82. Словники України on-line: український лінгвістичний портал. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.
83. Транскрипція. URL: <https://goroh.pp.ua/>.
84. Український проєкт «Якість освіти». URL: <http://yakistosviti.com.ua/uk/Golovna>.